



Examensarbete i Barndom och lärande
15 högskolepoäng, grundnivå

Om trauma och trygghet i förskolan

About trauma and safety in preschool

Senada Halilovic
Tua Blendberg

Förskollärarexamen 210hp
Datum för slutseminarium 2024-11-04

Examinator: Emma Eleonorasdatter
Handledare: Rebecka Fingalsson

Förord

Vi vill tacka alla pedagoger som ställde upp på interjuver. Resan med att hitta respondenter till vår studie har inte varit lätt då det har varit svårt att få tag i intervjupersoner. Ett stort tack till vår handledare Rebecka Fingalsson för tydlig handledning och gott samarbete. Vi vill även tacka varandra för ett roligt och ömsesidigt samarbete. Tack för de dagarna där vi hade totala blockeringar och inte kom vidare. Vi har varit delaktiga och skrivit hela arbetet tillsammans.

Sammandrag

Syftet med denna studie är att undersöka hur pedagoger arbetar med barns upplevelser av trauma i förskolan. Vi vill med vår studie få förståelse för hur pedagoger bemöter barn som genomgått traumatiska upplevelser. Samt att undersöka hur leken används som verktyg i den pedagogiska verksamheten för att hjälpa barn med trauma i deras bearbetning. Vi har använt oss av anknytningsteorin som har varit central i vårt arbete genom hela studien. När vi intervjuade våra respondenter använde vi oss av kvalitativ metod för att kunna ta del av deras erfarenheter. När intervjuerna genomfördes använde vi oss av ett färdigt frågeformulär alltså utgick vi från semistrukturerade intervjuer. Vi kom fram till att tryggheten är central för barn som upplevt trauma och att barn under trygga omständigheter vågar utforska sina tankar och känslor. Relationen till en tillitsfull vuxen och även andra barn är viktigt för barn som har upplevt trauma.

Nyckelord: Anknytningspersoner, anknytningsteori, lek, traumamedveten omsorg, trauma, trygg anknytning, otrygg anknytning

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
1.1 Syfte och frågeställningar	7
2. Tidigare forskning.....	8
2.1 Traumamedvetenhet	8
2.2 Traumainformerad vård	9
2.3 Lek	10
2.4 De tre pelarna	10
2.5 Sammanfattning	11
3. Teori.....	13
3.1 Anknytningsteorin.....	14
3.2 Sammanfattning	15
4. Metod.....	17
4.1 Metodval.....	17
4.2 Urval	18
4.3 Genomförande	18
4.4 Presentation av intervjupersoner	19
4.5 Analysmetod	19
4.6 Etiskt hänsynstagande	20
5. Analys	21
5.1 Trygghet	21
5.2 Arbetssätt	23
5.3. Otrygg anknytning- språk.....	25
5.4. Lek	26
6. Avslutning	29
6.1. Slutsats och diskussion.....	29
6.2. Metoddiskussion	33
6.3. Framtida forskning	34
7. Litteratur.....	35

1. Inledning

Svåra händelser är något som alla människor kan drabbas av. Det kan handla om katastrofer, krig, sjukdomar, olyckor, att man förlorar en närstående eller andra situationer som uppfattas som krävande. Enligt Röda korset (u.å) är det inte händelsen i sig som orsakar trauma utan hur människan upplever och uppfattar den. Alla individer är olika och påverkas olika av svåra händelser. Det är vår psykiska hälsa, livssituation och vad vi varit med om tidigare i livet som spelar in hur vi påverkas. De grundläggande behov av tillit och trygghet till människor i vår närhet påverkas negativt av svåra händelser i livet såsom krig, våld i nära relationer, kränkningar och försummelse (Röda korset u.å).

För att förstärka barnens rättigheter blev barnkonventionen svensk lag 1 januari 2020. Detta innebär att myndigheter, förskolor och skolor måste överväga barnets rättigheter i sina utredningar. Barnkonventionen tar upp barnens rätt att skyddas från trauma samt att barn har rätt att få stöd efter traumatiska händelser. Enligt artikel 19 ska barn skyddas mot alla former av våld samt att stater har skyldighet att implementera åtgärder för att förhindra trauma hos barn som är kopplat till våld. Artikel 39 tar upp barn som har utsatts för vanvård, utnyttjande, övergrepp, tortyr eller väpnade konflikter har rätt till stöd och rehabilitering för att kunna återhämta sig från sina traumatiska upplevelse. Dessutom betonar artikel 6 barns rätt till liv och utveckling, detta innefattar att barn har rätt att leva (UNICEF 2009).

Skollagen slår fast att barn som är i behov av hjälp på grund av fysiska, psykiska eller andra anledningar, har rätt att få det särskilda stöd som passar barnets individuella behov och gynnar deras utveckling (SFS, 2024:411 kapitel 8, paragraf 9). Läroplanen för förskolan Lpfö18 (2018, s. 8) konstaterar att leken har störst betydelse för barn och att den utgör grunden för barnens lärande, utveckling och välbefinnande. Vidare bekräftar Skollagen (SFS, 2024:411 kapitel 8, paragraf 2) att förskolan ska ge en trygg omsorg, och stimulera barnens lärande och utveckling.

För många barn är förskolan en av de första kontakterna som barnen skapar utanför hemmet och tillbringar stora delar av sin dag på. Detta gör att förskolan blir en viktig plats för att tidigt kunna stötta barn som upplevt trauma. Pedagogernas sätt att möta barn med svåra upplevelser kan spela

en viktig roll i hur barn upplever trygghet. Pedagoger har idag en avgörande roll i barns välbefinnande och utveckling, och därför vill vi få en bredare förståelse för hur pedagoger möter barn som upplevt trauma. Detta arbete kommer att belysa hur viktigt det är med tidigt stöd för barn som går igenom svåra händelser för att förskolan är en plats där barnen tillbringar en stor del av sitt liv på. För många av dessa barn är pedagogerna de första kontakten utanför hemmet därför har pedagogerna en viktig roll i arbetet med barn som upplevt trauma. Under arbetets gång kom vi fram till att tryggheten är väldigt viktig. Tryggheten är ett återkommande begrepp i arbetet, är barnet tryggt så är leken ett bra verktyg för barnet att bearbeta sina känslor och händelser.

I vårt arbete har vi valt att använda oss av ordet pedagoger som ett samlingsbegrepp för de som arbetar inom förskolan. Detta gör vi för att alla som arbetar inom förskolan, oavsett yrkesroll har en betydande roll för barnens utveckling av välmående i förskolan. Senare i texten presenterar vi traumamedveten omsorg som vi kommer att förkorta till TMO. TMO är en utbildning som riktar sig till pedagoger som verkar inom förskola och skola för att kunna stötta barn som varit med om traumatiska händelser (Skolverket 2024).

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka hur pedagoger arbetar med barns upplevelser av trauma i förskolan. Vi vill med vår studie få förståelse för hur pedagoger bemöter barn som genomgått traumatiska upplevelser. Samt att undersöka hur leken används som verktyg i den pedagogiska verksamheten för att hjälpa barn med trauma i deras bearbetning.

1a. Vilken innebörd ges begreppet trauma i förskolans verksamhet?

1b. Hur identifierar pedagoger barn med trauma och finns det några vanliga tecken?

2. Vilken roll ges leken i arbetet med barn som upplevt trauma?

2. Tidigare forskning

Här presenteras den tidigare forskningen som använts i studien. Med hjälp av olika databaser såsom Swepub, Google scholar och ERIC har vi sökt efter relevanta vetenskapliga artiklar. Under våra sökningar upptäckte vi att det inte finns så mycket tidigare forskning från just trauma i förskolan. De flesta studierna kommer från psykologin. Både internationell och nationell forskning har kommit till användning i arbetet med denna studien. Sökord som vi bland annat har använt oss av är trauma i förskolan, trauma in preschool, childhood trauma, barn och trauma.

2.1 Traumamedvetenhet

Här presenterar vi Alysse M. Loomis studie för att förstå vad forskningen visat om traumamedvetet arbete i pedagogiska miljöer.

I Loomis (2018, s. 1) artikel framgår att barn i förskoleåldern upplever en större grad av trauma såsom misshandel och våld än äldre barn. Trots detta finns det en brist på tillgänglig information kopplad till trauma-informerade förskolemodeller för små barn. Förskolor kan fungera som effektiva vårdssystem för barn som upplevt trauma, ändå finns det lite forskning om vilka metoder som är bäst. Fortsättningsvis i artikeln ger hon förslag på utveckling av trauma-informerade förskolemodeller för små barn samt belyser behovet av det (Loomis 2018, s. 1). Författaren belyser att få studier finns om hur barn med trauma påverkas av förskolan. De studier som finns visar att barn i svåra situationer som har gått på förskolan får bättre utvecklingsmöjligheter än barn som inte är på förskolan. Forskningen belyser att en bra förskola är viktig för att hjälpa barn med trauma (Loomis 2018, s. 3).

I sin studie lyfter författaren fram att barns utveckling och välmående påverkas negativt av traumatiska upplevelser. Barn som inte får hjälp och stöd att bearbeta sina traumatiska upplevelser kan få svårigheter med inläring och beteende. Skribenten menar att olika trauma-informerade modeller i utbildningsmiljön, kan hjälpa barnet att hantera svåra känslor och psykiska påfrestningar som trauman orsakar (Loomis 2018, s. 4). Syftet med de olika trauma-informerade modellerna är att ge pedagogerna verktyg att arbeta traumamedvetet. På så sätt får

pedagogerna en viktig roll i att skapa trygga miljöer för barn. Där kan barnen känna att deras behov blir omhändertagna. Att arbeta traumamedvetet i förskolan enligt trauma-informerade modeller ger pedagogerna mindre stress för att de får lära sig olika strategier i att hantera komplexa beteende (Loomis 2018, s. 4).

2.2 Traumainformerad vård

Traumainformerad vård är en metod som används främst inom vården för att metoden tar hänsyn till att många personer, oavsett skäl till sin kontakt med vården, kan ha upplevt trauma i sina liv. Syftet med traumainformerad vård är att minimera risken för återtraumatisering. Genom att anpassa metoder och miljöer främjar det trygghet. Tidigare forskning visar att det finns väldigt lite forskning om småbarn som tidigare upplevt någon form av övergrepp och försummelse. Forskningen visar också på att misshandel av barn är särskilt utbrett i småbarnsåldern (Fredrickson 2019, s. 393). De barn som erfarit traumatiska händelser kan beröras av det långt efter. Detta i sin tur kan få långvariga konsekvenser och kan ha inverkan på barnet hela livet. Barnen kan drabbas av anknytningsstörningar. Den fysiska och mentala hälsan kan påverkas genom att barnen får svårigheter med inläring, beteende och kan drabbas av olika sjukdomar i vuxen ålder (Fredrickson 2019, s. 91).

Fredrickson (2019, s. 92) beskriver toxisk stress som är skadlig för barn som drabbas av traumatiska händelser, risken är stor att barn som utsätts för övergrepp i tidig barndom utvecklar toxisk stress. Barnens trauma-upplevelser och toxisk stress kan mildras, om de får hjälp med att bilda gynnsamma interaktioner och en relation till tillitsfulla vuxna.

Enligt Fredrickson (2019, s. 394-395) visar tidigare forskning att barn som utsätts för övergrepp i tidig barndom påverkas mycket av trauman. Eftersom små barn saknar verbal förmåga kan de inte be om hjälp och skydd, om de utsätts för misshandel av sina vårdgivare. De är beroende av vuxenvärlden för sin överlevnad. Traumainformerad vård kräver att institutioner har aktuell kunskap om traumatiserade barns behov. Det är även viktigt att visa respekt och förståelse av barnens trauma-upplevelser och att dessa tas i beaktning. Detta är ett viktigt och nödvändigt kunskapsområde för att kunna möta barnen på ett lämpligt sätt (Fredrickson 2019, s. 394-395).

2.3 Lek

Här lyfter Natalie A. Williams hur leken kan användas för att minska stress och rädsla hos barn som upplever svåra händelser.

I Williams (2019, s. 59) artikel lyfter hon fram att leken är en viktig del i barns utveckling och att den bidrar till en god hälsa. Leken är ett tillvägagångssätt att hantera stress och den gynnar den sociala utvecklingen som skapar en grund för barnens framtida utvecklingsmöjligheter. Trots att leken gynnar barnens utveckling på ett positivt sätt så kan leken ses som olämplig eller oviktig i traumatiska eller stressade förhållanden. Detta tankesätt motsätter sig den omfattande forskning som betonar de positiva effekterna av lek för barn, särskilt i relation till att hantera stress och trauma. Den omfattande forskningen lyfter den positiva inverkan leken har på barn, särskilt när det kommer till att hantera stress och trauma.

Det gjordes en fallstudie med en 3-årig pojke från Indien som fick diagnosen akut myeloid leukemi. I denna fallstudie framkom det att leken var mycket gynnsam för pojkens mående. När han fick sin diagnos blev han tillbakadragen och ville inte längre leka eller interagera med kamrater och lärare. Detta förändrades när den medicinska leken infördes i syfte att hjälpa pojken. Genom leken fick pojken möjlighet att leka med medicinska verktyg vilket hjälpte honom att minska stress och ångest under den svåra sjukhus tiden (Williams, 2019 s. 62).

2.4 De tre pelarna

Psykologen Howard Bath (2015, s. 6) lyfter fram tre pelare för att skapa en miljö som bidrar till styrka och återhämtning. De tre pelarna är ett hjälpmedel för de som arbetar med barn som upplevt trauma (Bath 2015, s. 5). Pelaren I är den första pelaren som heter trygghet. Denna pelaren innebär att man skapar en trygg miljö. Är barnet tryggt och känner sig säker kan barnet utvecklas under resan (Bath 2015, s. 7). Det är vanligt att barn som upplever svåra händelser i livet är otrygga. Denna otryggheten kallas även för reaktionstrauma enligt Bath (2015, s. 6). Små barn som upplever återkommande trauma får förändringar i hjärnan. Detta kan leda till att barn upplever hot i säkra miljöer (Bath 2015, s. 6).

Pelare II heter relationer som syftar på att återuppbygga trygga relationer med trygga vuxna. Relationer innefattar även normativa interaktioner till bland annat skolor och samhället (Bath 2015, s. 7). Det finns massor av forskning som bygger på tillitsfulla relationer främst inom psykoterapi som visar att det inte är behandlingsmetoder som skapar förändring utan det är tillitsfulla relationer. Forskningen slår fast att detta gäller även tillitsfulla relationer mellan barn och pedagoger (Bath 2015, s. 8).

Pelare III heter coping och handlar om att för att överleva behöver barn utveckla copingstrategier. Barn som upplevt trauma skapar sina egna copingstrategier för att kunna hantera de negativa konsekvenserna av trauma i hemmet som orsakas av barnens anknytningspersoner (Bath 2015, s. 9). Små barn är inte kapabla till att reglera sina egna känslor utan behöver en vuxen för detta. När barnen är ledsna behöver de bli bekräftade genom att en vuxen lugnar dem med sin närvaro och stöd. När barnen får hjälp med att reglera sina känslor av en omsorgsfull vuxen lär sig barn att med tiden reglera sina egna känslor (Bath 2015, s. 10).

2.5 Sammanfattning

Vi ser att tidigare forskare har framhållit lek som viktig för barnens utveckling och lärande. Leken har en stor betydelse för barns utveckling och lärande, genom leken får barnen möjlighet att bearbeta sina känslor och upplevelser dom varit med om. Den tidigare forskningen lyfter fram att barns utveckling och inläring påverkas negativt av traumatiska händelser, om barnen inte får hjälp och stöd att hantera sina upplevelser. Barn som upplevt traumatiska situationer men inte får stöd med att bearbeta sina upplevelser kan få stora konsekvenser senare i livet (Loomis 2018, s.4). Därför är det viktigt att kunskap finns om hur man bemöter barn som upplevt trauma. Detta bidrar till att mildra de framtida konsekvenser som barnet kan utveckla om de inte får hjälp med att hantera sina traumatiska upplevelser (Loomis 2018, s. 4). Trots att den tidigare forskningen visar att små barn är sårbara för traumatiska händelser finns det lite forskning om hur förskolan påverkar barn med traumatiska upplevelser. Vi ser även att det är viktigt att vara medveten om trauma i förskolan för att kunna hjälpa och skapa en trygghet för barn som har upplevt trauma.

Det framkom i den tidigare forskningen att det finns väldigt lite forskning om småbarn som tidigare upplevt någon form av trauma. Trots detta visar tidigare forskning att misshandel av barn är särskilt omfattande i småbarnsåldern. Det är viktigt att ha kunskap och förståelse för barn som upplevt trauma även inom förskolan. Trots att förskolan är en viktig plats för barn som upplevt trauma saknas det tillvägagångssätt för hur pedagogerna ska agera och hjälpa barnen.

3. Teori

I denna del presenteras teorin som vi valt att använda oss av. Teorin kommer att användas för att analysera vårt insamlade material utifrån studiens syfte och frågeställningar. För att undersöka vårt insamlade material har vi valt att använda oss av anknytningsteorin. Detta valde vi för att inom anknytningsteorin är det viktigt att skapa relationer, kunna känna tillit och trygghet, även för att kunna be om hjälp och hjälpa andra vid behov (Killén 2015, s. 15). Detta blir viktigt för pedagogernas arbete med barn som upplevt trauma eftersom barnen som upplevt trauma ofta saknar en trygg bas. Trygga barn i förskolan vågar utforska sina tankar och känslor i leken vilket i sin tur kan hjälpa de att bearbeta sina traumatiska upplevelser (Askland & Satoøen 2015, s. 60).

Anknytningsteorin blir en viktig teori i vårt arbete för att pedagogerna arbetar med att skapa trygghet för barnen i förskolan. Genom att vara tillgängliga och lyhörda kan pedagogerna hjälpa barnen att känna sig trygga. Har pedagoger kunskap om de olika anknytningsstilarna kan pedagogerna få en bättre förståelse för barnens beteende och känslomässiga reaktioner. Detta kan hjälpa pedagogerna att skapa en trygg miljö för barnen och anpassa sitt bemötande (Killén 2015, s. 15).

Otrygghet är ett begrepp inom anknytningsteorin som barn skapar till sina omsorgsgivare när deras behov inte blir tillgodosedda. Detta spelar en viktig roll för hur barn skapar relationer till pedagogerna i den pedagogiska verksamheten (Killén 2015, s. 16). Det är därför viktigt att pedagogerna arbetar med att skapa trygga relationer med barnen eftersom deras framtida utveckling baseras på vilken anknytning barnen har. För att barn ska kunna utvecklas på ett sunt sätt behöver barn en trygg anknytning (Askland & Satoøen 2015, s. 65). Barn kan ha flera anknytningspersoner och pedagogerna blir en av de viktiga anknytningspersonerna för alla barn men främst för barn med traumatiska upplevelser. Enligt Alvehus (2023, s. 28) är teorier ett verktyg som bidrar med en överblick och ett perspektiv på saker och ting, olika teorier visar olika delar av verkligheten.

3.1 Anknytningsteorin

Killén (2015, s. 15) skriver att kunskap om anknytning är nödvändigt i förskolan eftersom att omsorgsansvaret på pedagogerna har växt. Barnen börjar på förskolan från ett års ålder, när de är i en känslös fas i livet. Barnen har inte lärt sig att hantera sina känslor och deras anknytningsmönster har börjat utformas. Pedagogerna är viktiga *anknytningspersoner* för barn i förskolan och för barn som befinner sig i utsatta situationer kan de bli viktigare än föräldrarna.

Psykologen John Bowlby grundade anknytningsteorin som handlar om barnets känslomässiga band till *omsorgspersonerna*. Anknytning är det känslomässiga bandet som barnet skapar till en eller flera *anknytningspersoner*, vilket är en central del för barnets utveckling (Askland & Satoøen 2015, s. 65). En positiv anknytning kännetecknas av att barn försöker hålla närhet till *omsorgspersonen* men blir oroligt när närheten inte är given. *Omsorgspersonerna* ses då som en trygg bas för barnet som barnet kan återvända till. Anknytningen är en viktig del i barnens alla utvecklingsområden. När omsorgsgivaren alltså föräldrarna till barnen inte är närvarande behöver barnet andra *anknytningspersoner* som kan vara känslomässigt tillgängliga, se barnet och deras behov men även besvara behoven på ett passande sätt (Askland & Satoøen 2015, s. 60).

Lejonöga och Lilja Ljung (2020, s. 81) menar att barn söker sig till sina omsorgspersoner för att få förståelse vad de är med om men även för att få hjälp med att reglera sina känslor kring vad som har hänt. När vi föds är vi i behov av de vuxna i vår närhet och har medfödd förmåga att söka tröst och skydd.

Barn kommer med olika erfarenheter från sina hem därför är det inte givet att alla barn har en trygg anknytning till sina föräldrar. Barn som har utvecklat en *trygg anknytning* till sina föräldrar kan vanligtvis föra över sin *trygga anknytning* till pedagogerna om det finns möjlighet för det. Killén (2015, s. 16) menar att vissa barn som skapar en *otrygg anknytning* gentemot sina föräldrar eller kommer från en familj som tampas med olika sociala utmaningar kan detta faktum bli problematiskt. Dessa barn kommer räkna med instabila situationer. De kommer även anta att pedagogerna skapar hotfulla situationer. Här har pedagogerna ett avgörande uppdrag för de här barnen. Det är att skapa positiva upplevelser för barnen, som tar bort de negativa förhoppningar (Killén 2015, s. 16). Barn som utsätts för skrämmande upplevelser och otrygghet i hemmet har

problem med att hantera övergångar. Pedagogerna kan hjälpa dessa barn genom att upprätta dagliga rutiner på förskolan. På detta sätt blir förskolan förutsägbar och barnen får hjälp med att hantera övergångar då förändringar skapar otrygghet hos dessa barn (Killén 2015, s. 153). *Otrygg anknytning* är när barnet utvecklar en otrygg relation till sina föräldrar eller omsorgsgivare. I den *otrygga anknytningsrelationen* blir barnets behov inte besvarade av omsorgsgivaren. Den *otrygga anknytningen* delas in i tre olika huvudkategorier. Otrygg-undvikande anknytning är när barn undviker och känslomässig kontakt med föräldern. Denna typ av anknytningsband utvecklas när barnets behov av trygghet eller tröst ofta inte besvaras av omsorgsgivare (Broberg, Risholm, Mothander & Granqvist 2006, s. 186). Otrygg-ambivalent anknytning här är barnet osäkert på om deras behov kommer att bli tillfredsställda eller inte. Ibland svarar föräldrarna på barnets behov av tröst och ibland inte (Broberg, Risholm, Mothander & Granqvist 2006, s. 190). Desorganiserad anknytning utvecklar barn som har varit med om allvarliga händelser såsom till exempel trauma. Barn med desorganiserad anknytning skapar dubbla känslor för sina föräldrar. Där omsorgsgivare som borde ge trygghet upplevs som väldigt skrämmande (Broberg, Risholm, Mothander & Granqvist 2006, s. 192).

Relationer mellan barn är något som är väldigt viktigt för att senare i livet kunna anpassa sig inom familje-, arbets-, och samhällsliv (Askland & Sataøen 2015, s. 70). Askland och Sataøen (2015, s. 70) menar att barn som inte har vänner eller nära relationer med jämnåriga är ett barn i riskzonen. Samspelet och relationerna mellan barn är väldigt viktiga, det är centralt att beakta att dessa interaktioner i stort grundar sig på barnens tidigare erfarenheter med nära omsorgsgivare (Askland & Sataøen 2015, s. 70).

3.2 Sammanfattning

Vi har valt begrepp som är centrala för barnens utveckling och sund relationsskapande. Dessa begrepp återkommer i vårt arbete när vi analyserar pedagogernas och barnens sätt att skapa en sund relation på. Viktiga begrepp som är relevanta för oss är *anknytningsperson*, *omsorgsperson*, *trygg anknytning* och *otrygg anknytning*. Dessa blir relevanta för att besvara vårt syfte och våra frågeställningar för att barn ska kunna bearbeta sina upplevelser behöver de ha en trygg anknytning till olika omsorgspersoner. *Anknytningsperson* använder vi oss av i vår analys senare för att synliggöra vilka verktyg som kan bli viktiga för pedagogerna att använda sig av.

Omsorgsperson blir relevant i vår analys för att få en förståelse för hur pedagogerna kan hjälpa barn att bearbeta sina känslor. *Trygg och otrygg anknytning* använder vi oss av för att synliggöra pedagogers förståelse för vad den otrygga och trygga anknytningen kan innebära för barn som upplevt trauma.

4. Metod

För att undersöka hur pedagoger arbetar med trauma i förskolan samt vad leken har för betydelse kommer vi att använda oss av en kvalitativ undersökning. Detta gör att vi får en djupare förståelse av pedagogernas erfarenheter i förskolan. I det här avsnittet kommer vi således att beskriva vilka urvalsstrategier som vi använt oss av, hur vi genomfört våra intervjuer, även en kort presentation om deltagarna presenteras samt vilka etiska hänsynstagande vi tagit hänsyn till.

4.1 Metodval

Vi valde att använda oss av en kvalitativ undersökning i form av enskilda intervjuer för att samla in vårt material till denna studien. Alvehus (2023, s. 114) menar att en intervju är en av de vanligaste metoderna som forskare använder sig av för att komma åt respondenternas egna erfarenheter och åsikter. Detta gav oss en möjlighet till att förstå hur våra respondenter resonerar kring barns trauma-upplevelser och vad de känner angående en viss händelse. Denna metod hjälper till för att öppna upp och utforska respondentens erfarenheter, känslor, tankar och åsikter (Alvehus 2023, s. 112) för att få en djupare förståelse för hur man praktiskt arbetar med barn som upplevt trauma i den pedagogiska verksamheten samt vad respondenterna har för erfarenheter kring barn med trauma. För att få respondenten att känna sig mer avslappnad så började vi med mer öppna frågor vilket ger oss en möjlighet att öppna upp samtalet (Alvehus 2023, s. 115).

Vi valde att använda oss av semistrukturerade intervjuer som enligt Alvehus (2023, s. 114) är den vanligaste metoden att strukturera en intervju på. I en semistrukturerad intervju utgår intervjupersonen från ett färdigt frågeformulär med några få öppna frågor eller ett bredare tema som samtalet ska fokusera på. Här har respondenten på så sätt möjlighet att påverka innehållet i intervjun. Det är viktigt att intervjuaren är aktiv i lyssnandet samt ställer relevanta följdfrågor, här har intervjupersonen möjlighet att uppmuntra respondenten att utveckla sina svar eller att fördjupa sig mer i frågan som ställdes (Alvehus 2023, s. 115). Vi valde att använda oss av semistrukturerade intervjuer eftersom det gör det möjligt att få djupare svar samt möjligheten för att utforska andra intressanta områden kan följas upp.

4.2 Urval

I denna studie gjorde vi ett strategiskt urval samt snöbollsurval av respondenterna. Det strategiska urvalet gjordes för att vi ville att respondenterna skulle ha erfarenhet av att arbeta i förskolan så att de kunde bidra med sina erfarenheter och kunskaper om traumaarbete i förskolan (Alvehus 2023, s. 97). Vi gjorde ett strategiskt urval utifrån att vi inte enbart fokuserade oss på förskollärare. Med detta ville vi få en bredare förståelse för hur personal som möter barn på förskolan förhåller sig till barn som upplevt trauma, detta fick vi genom att intervjua erfaren personal som har jobbat inom förskolan länge (Alvehus 2023, s. 97).

Vår studie kan upplevas som känslig (Alvehus 2023, s. 98) eftersom vi berör ett svårt ämne. Trauma är känsligt ämne på många sätt, då vi inte vet vad människor har för erfarenheter så kan de påverkas av barnens upplevelser. Vi fick användning av snöbollsurval som är en metod som används för att få tag i nya respondenter till en intervju. De redan befintliga respondenterna ombeds att rekommendera andra som skulle vara intressanta att intervjua. Detta var en metod vi fick användning av eftersom vi hade svårt att få tag i fler respondenter samt att detta kan vara ett känsligt ämne för många.

4.3 Genomförande

Vi genomförde våra intervjuer både enskilt och tillsammans. Våra respondenter fick möjlighet att välja om intervjun skulle ske fysiskt eller digitalt via zoom. Zoom har varit ett bra alternativ för respondenter som inte har kunnat träffas på plats på grund av tidsbrist. Alla intervjuer spelades in via Zoom och varade mellan 20-45 minuter.

Innan vi genomförde intervjuerna skickade vi ut en samtyckesblankett till samtliga respondenter som de fick läsa igenom innan intervjuerna ägde rum. Detta gjorde vi för att respondenterna skulle känna sig trygga med att deras berättelse spelades in och används i vår studie. Vi har förklarat för intervjupersonerna att deras deltagande är helt frivilligt och att de kan dra avbryta sin

medverkan närsomhelst. När intervjuerna genomfördes fick respondenterna ge sitt samtycke i inspelningen via zoom.

En av respondenterna fick intervjufrågorna skickade till sig innan. På detta sätt kunde respondenten i förväg förbereda sig och fundera över sina svar innan intervjun. Efter att vi genomfört intervjuerna sparades allt material på ett säkert sätt på Maus: server. Vi transkriberade materialet digitalt och hade alltid tillgång till våra inspelningar. Detta kunde vi använda oss av om något var oklart då vi kunde gå tillbaka till det sparade materialet.

4.4 Presentation av intervjupersoner

Här presenterar vi våra respondenter med en kort beskrivning om hur länge de har arbetat inom förskolans verksamhet samt om de har arbetat på olika förskolor. Samtliga av respondenterna har lång erfarenhet i arbetet inom förskolan. Alla namn är fiktiva.

Hans har lång erfarenhet av att arbeta i förskolan. Han har jobbat cirka 27 år och har arbetat på olika förskolor. *Per* har också lång erfarenhet av att arbeta inom förskolan i 23 år och har även varit verksam på olika förskolor. *Sofia* har arbetat i samma verksamhet sedan 2013 och innan dess har arbetade hon på andra förskolor. *Katrin* har arbetat på olika förskolor och har 9 års erfarenhet av att arbeta inom förskolan. *Adrian* har arbetar inom barnomsorgen sedan 2012 och har han även varit verksam på olika förskolor.

4.5 Analysmetod

Efter att intervjuerna var genomförda lyssnade vi enskilt på innehållet och transkriberade materialet. När vi transkriberat intervjuerna gick vi igenom det tillsammans och upptäckte att samtliga respondenter var eniga om att tryggheten har en central del i arbetet med barn som upplevt trauma. När vi läste igenom transkriberingarna tillsammans började vi sortera materialet i olika kategorier, detta hjälpte oss att identifiera olika teman (Alvehus 2023, s. 143). När detta var gjort påbörjades reduceringen av materialet. Detta görs enligt Alvehus (2023, s. 143) för att det inte går att presentera allt material i den färdiga texten. Utan ett val av det som anses vara mest

relevant till studien görs. Här påverkar syftet och frågeställningarna vad som ses som mest relevant för studien (Alvehus 2023, s. 143).

4.6 Etiskt hänsynstagande

Forskning har en viktig roll i dagens samhälle, forskning kan frambringa kunskap, innovationer och upptäckter som i sin tur kan leda till utveckling för mänskligheten samt utveckla kompetensen för att hantera olika samhällsutmaningar (Vetenskapsrådet 2024, s. 5). Under arbetets gång har vi haft etiskt hänsynstagande i tanken.

En viktig princip inom forskningsetiken är att informera de medverkande om samtycke till deltagandet vilket innebär att respondenten har rätt till att bestämma över sin medverkan och att de har rätt till att avbryta sin medverkan när som (Vetenskapsrådet 2024, s. 63). Detta informerade vi om i vår samtyckesblankett som vi skickade ut till alla som skulle medverka innan intervjuerna genomfördes. I samtyckesblanketten framkom det även vårt syfte med den aktuella forskningen som är att undersökningen skulle handla om hur pedagoger möter barn med trauma i förskolan. När intervjuerna genomfördes spelade vi in deras samtycke till att delta i studien.

Alla uppgifter av deltagarna i undersökningen har hanteras med konfidentialitet samt deras personuppgifter har förvaras så att obehöriga inte har tillgång till det. Vårt insamlade material är lagrat på Malmö universitets server tills det blivit godkänt. Vårt insamlade material får enbart användas i denna forskningsstudie. Respondenterna är informerade om att materialet sparas tills arbetet är godkänt. Vi har i vårt arbete valt att avidentifiera våra respondenter genom att ha fiktiva namn.

Under intervjuerna var vi medvetna om att trauma är ett känsligt ämne att diskutera om då det kan trigga igång respondenternas egna minnen och känslor. Vi informerade respondenterna om syftet med intervjun innan den skedde samt hur materialet skulle användas för att hantera detta på ett etiskt sätt. Eftersom trauma kan väcka obehag och minnen hos respondenterna valde vi att inte ställa specifika frågor kring traumatiska händelser, utan vi fokuserade enbart på deras arbetssätt.

5. Analys

Här presenterar vi det som vi ansåg vara relevant för vårt syfte och frågeställningar. Vi har delat upp detta kapitel i olika underrubriker som blev relevanta utifrån intervjuerna och anknytningsteorin. Beskrivningar från pedagogerna framkommer i de olika delarna och vi börjar med att presentera trygghetens betydelse och pedagogernas arbetssätt, därefter presenterar vi språkets roll och avslutningsvis lekens betydelse och svårigheter.

5.1 Trygghet

Pedagoger i förskolan blir anknytningspersoner och är en viktig del av barnens utveckling och välbefinnande. Pedagogerna har en viktig roll i att stödja barns känslomässiga och sociala utveckling genom att vara en tillitsfull anknytningsperson på förskolan.

Katrin säger:

Vuxna kan stötta barn genom att finnas nära, tolka och läsa av barnets behov, skapa förutsättningar för trygghet och relationsskapande och hjälpa barnet få en begriplig, hanterbar och meningsfull vardag.

Utifrån Bowlbys anknytningsteori ser vi vikten av att ha en trygg anknytningsperson i förskolan, detta blir centralt för att kunna skapa en trygg plats för barn som varit med om trauma (Askland & Satoøen 2015, s. 60).

Sofia säger:

Så jag tänker det här, hålla lugnet och bekräfta känslan. För det gjorde vi ju lite med hen att vi förstår att du blir rädd. Men det är ingenting som är farligt. Vi lovar dig. Och sen tänker det här jobba med tryggheten är ju att skapa goda relationer med barnet. Och tänker generellt lite rutiner. Det är nog ganska viktigt att det blir lika samma varje dag.

Sofia menar att det är viktigt att en vuxen som barnen känner tillit till hjälper barnet att reglera starka känslor. Rädsla barnen (2018, s. 22) lyfter att det är viktigt att viktiga vuxna hjälper barnen att hantera starka känslor genom att vara lugn, bekräfta barnens känslor och sätta ord på dem.

Pedagogerna menar precis som Bowlbys (Askland & Satoøen 2015, s. 60) anknytningsteori att det är viktigt för barn med trygga relationer för att främja den känslomässiga och sociala utvecklingen. När barnen har en trygg anknytning kan de utforska miljön samt förbättra sitt självförtroende och självkänsla. Enligt Killén (2015, s. 51) har barn som utsätts för trauma bättre möjlighet att klara sig när de har en anknytningsperson utanför familjen. Pedagogerna i förskolan blir viktiga kompenserande anknytningspersoner för dessa barn.

Hans säger:

Jag tänker ju tryggheten, relationen skapar god relation, försöka arbeta för att ett barn inte är tryggt och då behöver man ju också ta reda på var barnet behöver för att känna trygghet.

Vidare hävdar Killén (2015, s. 51) att förskolan kan spela en viktig roll för barn med traumatiserade upplevelser men det gäller att som pedagog vara medveten och arbeta aktivt med anknytningen. Det är viktigt för pedagogerna att ha kunskap om vilka anknytningsmönster barnen bildar till sina omsorgspersoner, och hur anknytningsmönster möjligen påverkar barns anknytning till föräldrarna (Killén 2015, s. 51).

Pedagogerna som deltog i intervjuerna var alla överens om att det är viktigt att vara närvarande och skapa en trygghet hos barnen som varit med om ett trauma. De beskriver trauma som en svår upplevelse i barnens liv. Katrin lyfter att det kan vara svårt att definiera trauma hos små barn och att det är förmågan hos barnen att bearbeta vissa händelser som blir avgörande för dem.

Barn som har en trygg bas har lättare att bearbeta traumatiska händelser än barn som är otrygga. Detta beror på att barnen inte fått tillräckligt med stöd för att bearbeta och hantera sina upplevelser. Genom att skapa trygghet får barnen möjlighet att bearbeta sina svåra upplevelser. Utifrån pedagogernas beskrivningar kan vi lyfta fram vad som är viktigt samt hur trygghet skapas för barn som upplevt trauma.

När vi analyserade vårt insamlade material fick vi syn på att alla pedagoger menar att trygghet är en grundläggande faktor för att barn ska kunna skapa en relation till vuxna i förskolan samt kunna bearbeta sina upplevelser. Pedagogerna menar att för att skapa en trygg miljö för barnen

där de kan känna sig hörda och sedda är det viktigt att vara känslomässigt och fysiskt närvarande. Detta blir särskilt viktigt för barn som upplevt trauma eftersom de har med sig rädsla från tidigare erfarenheter och bär ofta på känslor av osäkerhet.

En av pedagogerna framhäver vikten av att bekräfta barnets känslor och att vara lugnt. När pedagoger bekräftar barnets känslor kan det stärka deras självförtroende. Barnen kan börja bearbeta sina upplevelser när pedagogerna har skapat en trygg miljö för barnen. När barnet har en trygg relation till pedagogerna kan de börja undersöka sina känslor och erfarenheter i en trygg miljö.

5.2 Arbetsätt

Det framkom att nästan alla respondenter är överens om en avsaknad av medvetet arbetsätt inom trauma. Det finns inga särskilda mallar eller dokument att följa eller för att stötta barn som upplevt trauma.

Sofia:

Alltså nej skulle jag nog vilja säga. Jag tror inte vi har någon liksom mall att följa. Jag får nog svara nej, vi har ingen tydlig plan på detta, utan här tror jag nu måste ta det lite situation för situation. Och. Ja, men lite steppa upp i sin roll på jobbet och vara det kanske allra bästa för det barnet.

Trots detta har nästan alla pedagoger stött på barn som upplevt trauma. Men det blir tydligt att pedagogerna tycker det är viktigt att tänka på hur man bemöter barn och att vara närvarande för att kunna stötta barnet.

Hans:

Vi har inget nu alltså trauma medvetet arbetsätt men det ligger ju som en röd tråd ändå människosyn, förhållningssätt och bemötande och vara medveten om känslor hos barn

Fast att majoriteten av pedagogerna saknar ett tydligt arbetsätt ser vi att pedagogerna är närvarande och arbetar med bemötande vilket hjälper barnet att få en känsla av trygghet. De

förhåller sig efter varje situation och lyssnar på barnet. Pedagogernas positiva bemötande kan fungera som ersättning för barnets tidigare negativa erfarenheter med omsorgsgivare vilket kan hjälpa barnet att bearbeta sina upplevelser. Här ser vi att pedagogerna har en avgörande roll för att skapa positiva upplevelser i en trygg miljö, som ersätter de negativa tidigare erfarenheter som barnen har med sig (Killén 2015, s. 16).

För att barn ska kunna utvecklas behöver de en trygg bas. Precis som Killén (2015, s.15) lyfter fram att i anknytningsteorin kan pedagogerna i många fall bli mycket viktiga anknytningspersoner för barn som kommer med otrygga upplevelser i dessa fall kan pedagogerna bli viktigare anknytningspersoner än föräldrarna på så sätt så får barnet möjlighet att skapa en trygg och tillitsfull relation till en vuxen.

Katrin:

Pedagoger kan fortbilda sig och fördjupa sig samt få handledning av specialpedagog/psykolog.

Katrin lyfter fram att det är viktigt med kollegialt samarbete men att man även som pedagog tar hjälp av andra professioner som exempelvis specialpedagog eller förskoleförvaltningens psykolog. Detta ger pedagogerna fler verktyg som kan vara användbara inom arbetet med barn som upplevt trauma.

Per:

Jag tänker att det handlar mycket om kring bemötande och att vara närvarande.

Hans nämner att det inte finns något speciellt arbetssätt på arbetsplatsen men att han har fått gå utbildningen traumamedveten omsorg (Skolverket 2024) som finns på skolverkets webbplats. Pedagogerna uttryckte en önskan om att alla borde utbildas inom TMO eftersom det hjälper en generellt och att vi aldrig vet vad barnen vi möter har genomgått. Även Katrin har fått gå TMO-utbildningen och beskriver det som en strategi eller snarare ett förhållningssätt som kan ha positiva effekter i arbetet med barn som upplevt trauma. Denna utbildning ger pedagogerna möjlighet att få förståelse för traumatiserade barns behov. Katrin berättar även att de tillsammans med arbetslaget arbetade med att stärka tryggheten och relationerna på förskolan. En vuxen hade

ett särskilt ansvar för att stärka relationen med barnet och på längre sikt utvidgades det till fler vuxna. De arbetade med att skapa en trygg miljö och se efter var barnet kände sig som tryggast för att se vad det var i den miljön som skapade trygghet. För att skapa trygghet och igenkänning i olika moment utgick de från barnens intressen.

Vidare berättar Katrin att de har ett medvetet arbetssätt för att hjälpa barn som upplevt trauma genom att tillämpa TMO i verksamheten. Adrian berättar att de inte heller har något speciellt arbetssätt men tycker att samverka med föräldrar, arbeta i mindre grupper och att vara närvarande är viktigt för att stötta barnen.

5.3. Otrygg anknytning- språk

Språket är en viktig del för att barn ska kunna förstå och göra sig förstådd. Nästan alla pedagoger nämner att detta är en utmaning för nyanlända barn. Barn som kommer från till exempel krigsdrabbade länder riskerar att sluta sig och inte visa känslorna som kan leda till att de inte känner sig sedda eller att de känner sig missförstådda. Detta kan leda till att barnet har svårt att skapa relationer till pedagoger och andra barn eftersom barnet känner sig otrygg.

Per säger:

Ja men vi jag vet att vi har haft barn som precis anlant till Sverige och då blir det en form av trauma det är svårt att man inte språket, man har precis flytt så det påverkar rätt så mycket i det de är med om ofta rätt så de många kan uppleva att de blir rätt så slutna.

Det framkommer att pedagogerna ser en risk med att barnet inte kan förstå och göra sig förstådd vilket riskerar att barnet får en *otrygg anknytning* (Broberg, Risholm, Mothander & Granqvist 2006, s. 189) till pedagogerna.

Även Lejonöga och Lilja Ljung (2020, s. 80) hävdar att när tryggheten brister ökar barnens sårbarhet. Framförallt om barnet utsätts för upprepade svåra upplevelser ökar risken för att barnet blir traumatiserad, speciellt när relationen till omsorgsgivaren inte är trygg. Om barnets relation till omsorgsgivaren inte är trygg kan det bli svårt för barnet att bearbeta svåra upplevelser och känslor. Pedagogerna lyfter även att barn som flytt från krig kan uppleva stor rädsla i det

främmande landet med ett främmande språk som barnet inte förstår. Barn som exponeras för rädsla och skrämmande känslor upprepade gånger skapar ingen trygghet (Lejonöga & Lilja Ljung 2020, s. 80).

Sofia säger:

Kunde inte svenska, kunde knappt engelska och så ska man helt plötsligt in i förskolan.

Sofia fortsätter:

Hade vi en app som hette say hi där vi kunde prata på svenska och den översatte till ukrainska. Så fördelen där var ju att hen var fem och förstod väldigt mycket.

Detta är i enlighet med begreppet *anknytningsperson* (Askland & Satoøen 2015, s. 60) eftersom pedagogerna hittar sätt att se och möta barnens behov med hjälp av olika verktyg såsom say hi, TAKK och bildstöd för att kunna kommunicera med nyanlända. Dessa verktyg är viktiga för att minska språkhinder som uppstår, speciellt för barn som upplevt trauma. På detta sätt kan barnen som inte kan språket känna sig och göra sig förstådda med pedagoger och andra barn på förskolan. Detta i sin tur kan hjälpa barn att känna trygghet till anknytningspersonen på förskolan. Vi ser att pedagogerna blir en viktig anknytningsperson och är medvetna om vilka risker som finns när barn inte kan språket. Genom att använda de olika verktygen skapar de en inkluderande och god miljö för barn vilket leder till att meningsfulla relationer till pedagoger samt kamrater kan skapas (Askland & Satoøen 2015, s. 60). Pedagogerna använder sig av olika verktyg för att hjälpa barnen att skapa en relation mellan barnen. Precis som vi lyfte fram innan är relationer mellan barn och barn viktigt för att de ska kunna anpassa sig senare i livet (Askland & Satoøen 2015, s. 70).

5.4. Lek

Lek har en central plats i förskolan för barns välmående och utveckling. Som anknytningsteorin lyfter fram är det viktigt att barnen får känna trygghet på förskolan för att kunna bearbeta sina upplevelser (Killén 2015, s. 15). Bowlby (Askland & Satoøen 2015, s. 65) menar att barn behöver en trygg bas för att kunna utforska sin omvärld och själva utvecklas. Här poängteras återigen att pedagogerna fyller en viktig roll som trygga omsorgspersoner. För att barnen ska

våga bearbeta jobbiga händelser genom lek, behöver de vistas i trygga miljöer med trygga pedagoger (Askland & Satoøen 2015, s. 60). Genom en trygg relation till omsorgspersoner vågar barnen genom lek att utforska sina minnen och känslor.

Hans:

Jag tänker att det kan vara så att leken kan ju trigga minnen, saker i leken beroende på vad man har upplevt så kan det ju vara att man de barnen som har verbala förmågan kan man ju försöka prata med och då kanske man kan få reda på det eller så kan man stötta barnen och berätta vad det är som händer i leken hjälpa dem att sätta ord och känslor ja hitta en väg in.

Anknytningsteorin betonar att barnen lär sig att hantera sina känslor med hjälp av sin anknytningsperson (Killén 2015, s. 15). Här behöver pedagogerna vara känslomässigt lyhörda för barnets behov för att kunna hjälpa barnet att hantera jobbiga känslor. Det framkom i den tidigare forskningen att leken är ett viktigt verktyg för barn i deras utveckling samt att den främjar deras hälsa. Vi ser att pedagogerna lyfter fram vikten av att vara lyhörd på vad barn vill göra. Samtidigt som Hans menar att leken kan trigga igång dåliga minnen och att det är viktigt att hjälpa barn att sätta ord på vad det är som händer för att hitta en väg in i leken och känna sig trygg.

Adrian lyfte fram en låt som ett barn reagerar på, genom att pedagogerna åter spelade upp låten kunde de se att barnet har samma reaktion på just den låten. Det skapade tankar hos pedagogen om vad eller varför barnet reagerar så starkt på låten. Pedagogerna hade samtalat med föräldrarna men hittade ingen förklaring till vad det är som triggar barnet.

Sofia:

Får man nog bara följa barnet och se vad han eller hon vill göra. Och tror framförallt, leken är ju superviktig. Det får ju kanske också en att känna det här lugnet. Här är det OK? Så tänker jag, har man då lite rutiner, mindre grupper så kan man kanske lättare då träda fram och kunna få leka.

Vi ser att pedagogerna är lyhörda för barnens känslor och reaktioner, vilket är viktigt inom anknytningsteorin för att kunna skapa trygg anknytning (Lejonöga & Lilja Ljung 2020, s. 81). När pedagogerna är uppmärksamma på barnets signaler och reflekterar över barnens reaktion har de möjlighet att anpassa sin undervisning och stöd som förstärker barnets känsla av trygghet.

Lejonöga och Lilja Ljung (2020, s. 81) lyfter fram att barn redan från födelsen är beroende av sina omsorgspersoner för att kunna få hjälp med sina behov. De behöver även hjälp med att reglera sina känslor och bilda sig förståelse för sina upplevelser av sina omsorgspersoner.

Per:

Jag tänker att leken är viktig i allt det är ju så klart ett väldigt bra verktyg i att jobba med det här och kanske även rollspel det kan vara ja men vad man har läst och hört så många barn som uttrycker sig i sina erfarenheter via lek så då kan man ju både kanske få dem med öppna sig och kan också bearbeta saker vidare med saker i leken och att det finns utrymme till mycket fri lek.

Respondenterna är överens om att lek fyller ett viktigt pedagogiskt syfte för barn med trauma. Per lyfter fram att leken är ett naturligt sätt för barn att uttrycka sig på. Leken ger rum för att bearbeta jobbiga saker samt att barnen får utrymme för att öppna upp sig på ett annat sätt. Samtidigt som Hans menar att leken kan trigga minnen och jobbiga känslor. Här är det särskilt viktigt att vara vaksam och lyhörd över vad barnen leker och hur de reagerar. Detta blir viktigt för att kunna stödja barnet. Som pedagog behöver man uppmärksamma vad som händer i barnens lek. Katrin nämner att det är viktigt att läsa av barnens enskilda behov och utgå från det för att möta de individuella behov som barnen har. Adrian har inte upplevt att barn drar sig undan från lek utan snarare att barnen blir mer engagerade och vill vara med i leken. Han ser leken som barnens sätt att vara, pedagogen menar att barnen är avslappnade och bekymmersfria i sina lekar för att i leken får de leva ut sina fantasier. Pedagogen har varit med om att barnens trauma triggas igång på andra sätt som exempelvis musik. Han berättade om ett barn som reagerade starkt på en låt flera gånger, de visste inte vad i låten som triggade igång barnet.

6. Avslutning

I detta kapitel kommer vi börja presentera vårt resultat från vår studie med kopplingar till den tidigare forskningen. Sedan kommer vi att presentera en metoddiskussion. Avslutningsvis presenterar vi förslag på framtida forskning.

6.1. Slutsats och diskussion

Syftet med denna studie är att undersöka hur pedagoger arbetar med barns upplevelser av trauma i förskolan. Vi vill med vår studie få förståelse för hur pedagoger bemöter barn som genomgått traumatiska upplevelser. Samt att undersöka hur leken används som verktyg i den pedagogiska verksamheten för att hjälpa barn med trauma i deras bearbetning.

Utifrån vår första frågeställning "*vilken innebörd ges begreppet trauma i förskolans verksamhet?*" visar vår studie att begreppet trauma är inte något som pedagogerna går och tänker på. I de fall de får in barn med trauma som de är medvetna om så arbetar de främst med tryggheten och för att skapa en god relation. Endast två av våra respondenter hade fått TMO-utbildning för att kunna stötta barnet. Vi ser i vår studie att vanliga tecken på trauma i förskolan kopplas till språksvårigheter för barn som kommit från ett annat land. Barn med språksvårigheter har svårt att uttrycka sina tankar och känslor vilket gör att barnet gör att barnet kan sluta sig och känna sig otrygg. Precis som tidigare forskning har vi kommit fram till att leken är ett viktigt verktyg för barn som upplevt trauma men man behöver vara observant i barnens lekar så det inte triggas igång dåliga erfarenheter.

Utifrån vår frågeställning "*Vilken roll ges leken i arbetet med barn som upplevt trauma?*" framkom det i tidigare forskning att leken har en stor betydelse för barn som genomgår svåra händelser livet. Leken ger barn möjlighet till att hantera stress och utveckla sociala färdigheter. Detta i sin tur skapar förutsättningar för framtida möjligheter till utveckling (Williams 2019, s. 59). Williams (2019, s. 62) lyfter även fram en fallstudie där medicinsk lek användes för att lindra barnets rädsla. Med vår studie kom vi fram till att pedagogerna tycker att leken är ett

viktigt verktyg för barnen att bearbeta svåra händelser som de har upplevt. Barnen kan genom leken utforska, bearbeta händelser och uttrycka känslor.

Det framkom även att leken kunde sätta igång dåliga minnen som barnen upplevt vilket blir ett hinder om man som pedagog inte är lyhörd för vad barnen gör. Pedagogerna lyfte hur viktigt det är att vara uppmärksam på vad barnen leker för att kunna hjälpa till när negativa känslor väcks i leken. Pedagogerna blir en trygg anknytning för barnen genom att vara närvarande och uppmärksam på vad som sker (Killén 2015, s. 16). Detta påvisar hur viktigt det är med trygghet och stöd i barnens vardag för att mildra de traumatiska upplevelserna och dess skadliga påverkan. När barnet skapar en trygg anknytning får barnet hjälp av sina anknytningspersoner att bearbeta sina känslor av obehag och rädsla. Med en trygg grund lär sig barnet med tiden ta hand om sina känslor. Barnet utvecklar trygghet och tillit och lär sig även att reglera sina känslor på egen hand (Lejonöga & Lilja Ljung 2020, s. 80).

Det framkom i vår studie att samtliga pedagoger har en önskan om större kunskap, utbildning och modeller för att kunna stötta barn som varit med om trauma. Detta är i enlighet med Loomis (2018, s. 134) artikel där hon framhäver att det finns en avsaknad av olika modeller som kan hjälpa pedagogerna i arbetet med att skapa goda miljöer och möjligheter för barn att hantera sina traumatiska upplevelser. Endast en av respondenterna säger att de har ett strategiskt arbetssätt med barn som upplevt trauma.

Pedagogerna kände en saknad av arbetsmaterial och tillvägagångssätt för att kunna hjälpa barn som upplevt trauma. Endast två pedagoger hade fått en utbildning inom TMO, resterande pedagoger pratade utifrån egna uppfattningar. Detta trots att traumatiska upplevelser är något som många barn och unga drabbas av. Fredrickson (2019, s. 394-395) påvisar i sin forskning att institutioner behöver ha kunskap om traumatiserade barns behov för att kunna möta dessa barn med förståelse och respekt. Hon slår fast att det är ett betydelsefullt kunskapsområde för att kunna tillmötesgå barnen på ett passande sätt. För att kunna hjälpa barn och elever som drabbats av traumatiska händelser har Rädda barnen och Skolverket tillsammans tagit fram en utbildning som heter Traumamedveten omsorg för alla som verkar inom förskola och skola (Skolverket 2024). Bakom detta samarbete finns det även en förståelse för att lärande och hälsa är nära

sammankopplat. Elevers skolresultat, sociala relationer och välmående har en stor inverkan på skolresultat visar forskningen (Skolverket 2024). Detta är något som Fredrickson (2019, s. 91) lyfter fram i sin forskning där hon menar att barn som inte får stöd med att bearbeta sina traumatiska upplevelser kan drabbas av fysisk och psykiskt ohälsa längre fram i livet och det kan leda till utmaningar med inlärning och beteende.

Med hjälp av TMO-utbildning får pedagoger gemensamma referensramar och hur man kan förstå sina medmänniskor. Det är till för att stötta och tydliggöra det arbete som redan görs på förskolan eller skolan (Skolverket 2024).

Samtidigt ser vi att samtliga pedagoger arbetar med de tre pelarna trygghet, relation och coping (Rädda barnen 2018, s. 18). Detta är något som pedagogerna arbetar dagligen med i förskolan. Pedagogerna arbetar med relationell trygghet eftersom att samtliga pedagoger säger att det är viktigt att vara närvarande och tillgänglig för barnet. Det är viktigt att vara lyhörd och visa förståelse för barnets behov för att barnen ska kunna känna sig trygga. Vi ser även att pedagogerna arbetar med den känslomässiga tryggheten genom att låta barnen uttrycka sina känslor och acceptera dem (Rädda barnen 2018, s. 21).

Pedagogernas bemötande har en central roll för att skapa trygghet för barn som upplevt trauma, barnen får en möjlighet att med hjälp av pedagogernas positiva bemötande utveckla positiv anknytning i en trygg miljö. Pedagogerna visar även att barnens kan få en positiv upplevelse av anknytningen i den pedagogiska miljön genom att vara lyhörda för barnens behov. Precis som Loomis (2018, s. 137) lyfter fram är det viktigt att skapa trygga miljöer för barnen. Detta är i enlighet med pelare I, trygghet i Baths (2015, s. 7) artikel. Där det är viktigt att skapa en trygg miljö så att barnen kan utvecklas.

Med utgångspunkt i vår frågeställning *“Hur identifierar pedagoger barn med trauma och finns det några vanliga tecken?”* visar resultatet att pedagoger har en medvetenhet om att barn som har svårigheter med språket kan bli slutna och hamna utanför. Språket är viktigt för pedagogerna för att kunna skapa en sund relation med barnet. Pedagogerna lyfter olika verktyg som kan hjälpa barn och pedagoger att kommunicera med varandra. Det framkommer att digitala verktyg, TAKK

och bildstöd är viktiga komplement för att hjälpa barnet med språket för att barnet ska känna sig delaktig samt trygg.

Språket är en central del i vardagen, särskilt för barn som upplevt trauma. Med hjälp av språk kan barnet uttrycka sina känslor och behov. Det blir problematiskt när barnet inte pratar samma språk som pedagogerna eller barnen i barngruppen. Detta kan det leda till att barnet känner sig utanför och otrygg, vilket kan försvåra för pedagogerna att hjälpa barnet med deras traumatiska upplevelser. Enligt pedagogerna kan språket vara ytterligare en påfrestning särskilt för traumatiserade barn eftersom att barnet behöver lära sig ett nytt språk men även bearbeta känslor och svåra upplevelser.

Avslutningsvis har vi kommit fram till att samtliga respondenter är eniga om att tryggheten för barn är väldigt viktig. Pedagogerna betonade även att man måste kunna möta barnen så att barnen får möjlighet att skapa trygg anknytning. Här ser vi att pedagogerna ser sig som viktiga anknytningspersoner till alla barn. Precis som den andra pelaren, relationer i Baths (2015, s. 7) artikel lyfter de också fram att det är viktigt att på nytt bygga upp trygga relationer till vuxna. För barn som har upplevt svåra händelser kan pedagogerna bli väldigt viktiga anknytningspersoner i förskolan (Killén 2015, s. 15). Genom att pedagogerna skapar en trygg pedagogisk miljö för barnen kan barn som upplevt trauma få möjlighet att skapa positiva upplevelser. Vilket gynnar barnets utveckling.

Genom tryggheten får barnen möjlighet att skapa goda relationer till pedagogerna. Precis som den traumainformerade vården (Fredrickson 2019 s. 394-395) belyser är det viktigt för förskolan att vara medveten om barns traumatiska upplevelser för att kunna möta barnen på ett bra sätt. Detta ser vi att pedagogerna gör genom att skapa en trygg miljö för barnen. Genom detta kan pedagoger hjälpa barnen att bearbeta rädsla och obehag samt minska framtida stresspåslag som kan leda till toxisk stress (Fredrickson 2019, s. 92).

6.2. Metoddiskussion

Vi valde att genomföra intervjuer eftersom vi ansåg att svaren skulle bli mer utförliga och djupgående. Fyra av våra intervjuer genomfördes enskilt och här märkte vi att de inte blev lika innehållsrika som de övriga som vi genomförde tillsammans. Detta tror vi beror på att när vi genomförde enskilda intervjuer var vi osäkra och rädda för att ställa följdfrågor och när vi gjorde dem tillsammans kunde en av oss fokusera på att ställa relevanta följdfrågor och den andra fokusera på att lyssna utan att tappa bort sig.

Trots att intervjuer är en av de vanligaste metoderna att använda sig av för att komma åt individens personliga åsikter och erfarenheter finns där nackdelar (Alvehus 2023, s. 112). Nackdelar med intervjuer är att respondenterna skapar en berättelse om hur dom bör arbeta istället för hur man faktiskt arbetar inom verksamheten. Respondenterna kan sträva efter att skapa en positiv bild av hur deras arbete faktiskt går till (Alvehus 2023, s. 113). Intervjuer är tidskrävande och kan ta lång tid att genomföra. Hade vi haft mer tid så hade fler respondenter kunnat delta i studien. Detta hade kunnat leda till att vi fått fler erfarenheter och perspektiv att utgå ifrån.

Eftersom vi hade svårt att få tag i pedagoger till att ställa upp på intervjuer i början fick vi en tanke om det hade varit lättare att genomföra undersökningen med hjälp av enkäter istället. Här hade respondenterna fått vara anonyma, detta hade kunnat leda till öppna samt ärliga svar. En annan aspekt vi tror spelade roll var tidsbrist, för vissa av våra respondenter var det svårt att hitta en tid som passade. Vi valde att säga att respondenterna skulle avsätta en timme för intervjuerna vilket vissa sa att dom hade svårt att göra. Detta kan också ha varit en avgörande faktor för oss att vissa intervjuer blev kortare än andra att vi visste att dom behövde tillbaka ut i barngruppen. En orsak till att det har varit svårt att få tag i respondenter kan vara ämnet. Som vi tog upp i urvals avsnittet kan trauma vara ett känsligt ämne att prata om då det kan väcka minnen och obehag hos respondenterna. Hade vi använt oss av enkäter kanske respondenterna hade kunnat svara i lugn och ro när de hade tid.

6.3. Framtida forskning

Den tidigare forskningen visar att bredden av forskningen i förskolan inte är så stor. Utan de flesta studier som gjorts kommer från USA. Det finns forskning om att barn som upplevt trauma i tidig barndom kan få negativa konsekvenser i deras framtida utveckling, men även som vuxna individer. Barnets anknytning och inlärningsförmåga påverkas. Trots den omfattande forskningen om att barns utveckling påverkas negativt av trauma så finns det väldigt lite forskning om hur den pedagogiska verksamheten påverkar barn som upplevt trauma. En avsaknad av traumamedvetet tänk i verksamheten finns trots att barn kommer från olika hemförhållanden och har upplevt olika saker. En större och bredare forskning i detta område genom en fallstudie hade kunnat få en bredare och djupare forskning med hjälp av intervjuer med flera pedagoger och observationer i barngruppen. Vilket hade kunnat hjälpa barnen som upplevt trauma och även verksamheten hur dom kan förhålla sig till barn som upplevt svåra trauman.

7. Litteratur

Alvehus, J., (2023). *Skriva uppsats med kvalitativ metod. En handbok*. 2-3. uppl. Stockholm:Liber

Askland, L., & Sataøen, S. O., (2015). *Utvecklingspsykologiska perspektiv på barns uppväxt*. 2:a uppl. red. Stockholm: Liber Ab.

Bath, H., (2015). The three pillars of traumawise care: Healing in the other 23 hours. *Reclaiming Children and Youth*, 23(4), 5–11.

Tillgänglig på:

https://www.traumebevisst.no/kompetanseutvikling/filer/23_4_Bath3pillars.pdf

[Hämtad 2024-10-9]

Broberg, A., Risholm Mothander, P., & Granqvist, P., (2006). *Anknytningsteori. Betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Malmö: MTM

Fredrickson, R., (2019). Trauma-Informed Care for Infant and Early Childhood Abuse, *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma* 28(4): 389-406.

<https://doi.org/10.1080/10926771.2019.1601143>

[Hämtad 2024-09-03].

Killén, K., (2015). *Förebyggande arbete i förskolan: samspel och anknytning*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Lejonöga, C., & Lilja Ljung, A., (2020). *Leva nu om trauma & dissociation*. Malmö: MTM

Loomis, M, A., (2018). The Role of Preschool as a Point of Intervention and Prevention for Trauma-Exposed Children: Recommendations for Practice, Policy, and Research. *Topics in Early Childhood Special Education* 38(3): 1-12.

DOI:[10.1177/0271121418789254](https://doi.org/10.1177/0271121418789254)

[Hämtad 2024-09-20].

Rädda barnen, (2018). *Traumamedveten omsorg. Att möta barn och unga som varit med om svåra påfrestningar och trauma.*

Tillgänglig på:

https://www.raddabarnen.se/globalassets/dokument/rad--kunskap/arbetar-for-barn/tmo/rb_tmo_2018_a5_22nov_k1.pdf

Röda korset. (u.å.). *Trauma.*

Tillgänglig på:

<https://www.rodakorset.se/var-hjalp-i-sverige/psykisk-halsa-och-psykisk-ohalsa/trauma/#vad>

[Hämtad 2024-09-13]

SFS 2010:800, (2010). *Skollagen*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Tillgänglig på: <https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skoll>

[Hämtad 2024-09-12]

Skolverket, (2018). *Läroplan för förskolan, Lpfö 18.*

Tillgänglig på:

<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d5aa/1553968116077/pdf4001.pdf>

Skolverket, (2024). *TMO, utbildning i traumamedveten omsorg.*

Tillgänglig på:

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/kurser-och-utbildningar/tmo-utbildning-i-traumamedveten-omsorg>

[Hämtad 2024-09-13]

Skolverket, (2024). *Viktiga verktyg för viktiga vuxna - TMO, traumamedveten omsorg.*

Tillgänglig på:

<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/inspiration-och-reportage/verktyg-for-att-mota-barn-och-unga-som-har-genomgatt-trauma---tmo#h-Barnmedtraumahartgrundlaggandebehov>

[Hämtad 2024-09-13]

UNICEF, 2009. *Barnkonventionen.*

Tillgänglig på:

<https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>

[Hämtad 2024-17-09]

Vetenskapsrådet. (2024). *God forskningssed 2024*

Tillgänglig på:

<https://www.vr.se/analys/rapporter/vara-rapporter/2024-10-02-god-forskningssed-2024.html>

[Hämtad 2024-14-10]

Williams, N., A., Brik, Anis B., Petkus, Justin M., & Clark, H., (2019). Importance of play for young children facing illness and hospitalization: rationale, opportunities, and a case study illustration. *Research in Early Child Development and Care*, 191(1): 59 – 62.

Tillgänglig på:

<https://doi.org/10.1080/03004430.2019.1601088>